

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Изази Суботом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ (с БОСНОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ) на годину 6 ф., на по год. 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За све остале земље у ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по годину 10 франака, на четврт године 5 франака.

Претплата шаље се у плаћеним писмима посредно администрацији „Глас Црногорца“ на Цетиње, а може се и картом уплатити на пошту у Котор. Дописи шаљу се уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се од реда 5 новч. За огласе веће и на дуже вријеме иначе.

Позив на претплату

на

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“.

Крајем ове године минуће претплата свијема нашијем претплатницима.

С тога позивамо учтиво све пријатеље нашега листа, који су ради и у години 1881 овај лист држати, да нам за времена пошљу претплату, да им не би, због касно стигле претплате, који лист од нове године изостао.

Цијена је „Гласу Црногорца“:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ (и за БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ):

На годину 6 ф. а. вр.

На по године 3 „

На три мјесеца 1 „ 50 н.

За све друге земље у Јевропи и Америци:

На годину 20 франака.

На по године 10 „

На три мјесеца 5 „

Претплатници из Аустро-Угарске (и Босне и Херцеговине) нека шаљу своју претплату поштанском упутницом на г. Петра Рамадановића у Котор. Нарочито се умољавају претплатници из Босне и Херцеговине, да нам не шаљу новце непосредно овому у запечаћеном писму, за које ми морамо овдје плаћати свагда по 40 до 50 новчића, него нека упућују претплату на г. Петра Рамадановића у Котор, и то поштанском упутницом, која је сад и за Босну и Херцеговину уведена.

Претплату из Србије на наш лист прима само књижаар Велимира Валожића у Биограду. С тога неке се тамошњи наши претплатници изволе за времена с претплатом обратити на ту књижаару.

Претплатници с других страна нека шаљу своју претплату у плаћеном писму на: Управу „Гласа Црногорца“ на Цетиње.

Цетиње, 13. Децембра 1880.

У П Р А В А

ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.

ЦЕТИЊЕ, 19. Децембра.

Коло времена, које се обрће без престанка, доводи нас опет к једном благом дану, на којем се тако радо заустављамо са свијема својим мислима и осјећајима.

Небесни грађар науке која се по имену његову зове наука хришћанска и које смо ми ваздашњи ученици, а уз њега црква хришћанска која га вагда слави и хвали саградила је од његових божанствених дјела празничне спомене, које хришћанство сваке године празнује и слави.

И то су у животу свакога хришћанина права тиха пристаништа, у која заморени брод душе човјекове улази да се одмори и нову снагу привуни.

А то нам је од преше као ишта. С развитком човјечанства развио се и вртлог дјела људских, у који су поједини људи и читави народи увучени, па у том вртлогу силом вртећи се и свакидашњом струјом догађаја ношен чистог човјек заборави на право поријекло своје и на оне једине и вјечите циљеви, којима као створење божје вагда вагда да тежи.

Тек кад га свечани звук звона са храма божјег тргне из тога вртлога, сјети се да не лежи задатак чо-

вјеков у вјечној борби око личних интереса, у грабљењу и отимању, у паричењу и препирању, у измишљавању новијех начина и средстава како ће један другог обалити, један другом главе доћи, један другог са-трети; сјети се да има једно царство и једна држава, у којој се интереси људски измирују, јер се у њој људи познаду као створења једнога вјечног Бога, као браћа рођена која треба да се пазе и љубе.

Један од таквијех дана, у који улазимо у то царство и у ту државу мира и љубави међу људима, јест овај благи дан, дан рођења Христа Спаситеља, коме се ове недеље приближујемо.

Може ли бити спасоносније науке, може ли бити љековитијег мелема за бону и очајањем пратиснуту душу, него кад му допре до ушију умилни пој пјесме божанствене, која ће идуће недеље да се хори по свијем црквама, по свијем домовима православнијем, пјесме која дубоким хришћанским смислом својим веже небо и земљу, снаја божје и човјечанско?

„Слава на висинама Богу и на земљи мир, међу људима добра воља.“ Тако гласи тај љековити мелем, што се спушта милошћу божјом с неба, да падне на људска бона срца и растроване душе.

И човјек чујући тај љековити спасоносни поклич с неба не може а да се не тргне из гужве свакидашњијех догађаја, да не увиди да је све ово око чега се људи гужу и препиру, празна обмана, гола сујета и ништарија, а да све и сва лежи у оној божанственој науци, која нам у ове благе дане јаче но игда пред умне очи наше излази.

Да људи одају славу Богу на висинама, да буде на земљи мир и међу људима добра воља — донета то је све што човјек на свијету овом пожељети може, кад хоће да су му жеље чисте од сваке нечисте личне и земаљске пријесе.

Да је мира на земљи и добре воље међу људима — не би земља ова била плачевна долина а људи међу собом вукови, но би се она претворила у царство небесно а људи у анђеле.

Може ли то бити?

Никад! рећи ће велика мнозина.

Но и ако се чисти небесни идеал не може постићи док је у људи овога меса и ових кости са земље, ипак ми се колико толико приближити може, и бар то треба да нам је свагдашња тежња наша.

Не, ми не смијемо очајавати јо побољшању и оусавршавању рода људског, па ако се на нас кад и кад наднесе са свом тежином црна сјенка сумње — како нам је тек онда угодно кад нам у том душевном помрчењу на оваке благе дане засијне јасни зрак с неба и чујемо одоуд умилну анђелску пјесму од утјехе:

„Слава на висинама Богу и на земљи мир, међу људима добра воља.“

Благи празници бадњега дана и божих светковина су у Црној Гори не само црквена него и народна, јер је на тај дан забиљежено у историји Црне Горе једно дјело, које ће вагда свијетлети потомству као примјер љубави и оданости к слободи и отаџбини.

Било је то прије сто и осамдесет година, када се црни облак навлачио и на Црну Гору, пријетећи јој да је

за навјек упропасти и закопа у гробницу косовску.

Овај комат гнијезда слободе и независности српске, овај алем-камен сачуван скупом крвљу црногорском да га не згази копито силе турске, бијаше већ у опасности да посукине, да се временом са свијем истре и изглади и да за собом никаква трага не остави.

Обијест турска, која је у оно доба и самоме Бечу пријетила, већ је почела шаторе своје разавијати и на равном пољу цетињском, и што није пало тијелом под сабљу турску, то је пало душом под коран турски.

Слобода српска, аманет понесен с гробнице косовске, све је већма узмицао к висовима Ловћена, а турство се ширило докле је год могло допријети.

Али што су се већма гасили спољашњи видљиви знаци српске слободе и независности у овим кршијем горама, то се све већма распривала унутрашња ватра родољубља и жарке љубави за слободом и независношћу, докле није већ букнула у пламен.

Владика црногорски Данило, који би откупљен од ропства турског у којем мучким начином паде, није могао осјећати слободе докле му је народ стезао у ропству, нит се могао осјећати срећан и блажен докле је морао гледати како му земљу тишти терет турскога господарства.

Шта је лична слобода, кад народ у оковима туђинским пишти? ништа друго него слобода, да се што боље може чути звек тајих синџира, да се што јаче може осјетити тежина њихова.

Такова слобода само је у толико тежи терет за душе племените.

А таква племенита, родољубива душа, која је само у срећи свога народа и своју срећу налазила, био је славнога спомена владика црногорски Данило.

У овога владике није се гасила мисао: да народ свој ослободи од турскога господарства. Вративши се слободан из тамнице турске он ни о чем другом није мислио него о томе како ће и народ свој поврнути из тамнице, из сужањства турског.

И мисао његова пријеђе у дјело. Мисао његова зажди се на бадњаку и божитијем свијећама и поста дјело, који се ослободи Црна Гора од зулумћара турских. Бадња поћ, права вартоломеејска поћ Црне Горе, бјеше одсудна за њену слободу и независност. Соколови црногорски, уза свога владика, што смислише то и учинише. Јуначким прегнућем својим, пред којим је леб-дјела или подуна слобода или коначна пропаст, они скочише на дјело, и у крви муслиманској исте ноћи окупаше слободу црногорску, која се засја новом свјетлошћу на хоризонту српском.

Ми, који смо скоро за два вијека удаљени од те спасоносне бадње ноћи црногорске, с пуниј пријетом сјећамо се приједака нашијех и на њиховом самопрегоријевању учимо се како ваљ-љубити свога Књаза и своју отаџбину.

Од то доба па до данас много је подијела Црна Гора. Прошла је ова кроз многе мутне и свијетле дане, но свагда је одржала на себи чист и сви-јетла образ, јер су се синови њени свагда сјећали узорнијех примјера својих приједака, који нијесу жалили по-ложити главе своје на олтар отаџбине.

Наше су прилике данас другачије но што су биле у приједна, ми не живимо више у страху да ће нас сваки час Турци напасти; наша држава на зграда има данас, хвала Богу, и свој темељ и свој кров; на пријестолу Црне Горе сједи достојан потамак владике Данила и његовијех пошљедника, а њему уз кољено прирашћује његовим патриотским духом натопљена крпена лоза узвишене династије Петровића: Књаз Нашљедник Данило.

Све то улијева крјепост и поуздање у душу свакојег Црногорца. Али и данас још нема ни једнога међу нама који не би на данашњи дан душом својом прелетио у оно доба, када је прије скоро двјест година хачџар црногорски, усјан на старој вјери српској која се око бадњака савијала, сјевнуо против душмана српске слободе и независности и очистио земљу ову од немани туђинске.

То сјећање вриједи злата и ваља да траје и да живи у свакојем Црногорцу, јер је оно један од најснажнијих источника животне крјепости овога народа.

НЕКОЛИКО РИЈЕЧИ ПО ПОВОДУ ТУРСКО-ЦРНОГОРСКОГ РАЗГРАНИЧЕЊА.

Под овим насловом изишао је у „Руском Инвалиду“ од ов. г. бр. 264 чланак г. барона Н. Кауљбарса, који је сам био члан међународне јевропске комисије те је од великијех сила прошле године изаслана била да утврди границе између Црне Горе и Турске. Резултат рада исте комисије познат је: она није могла ништа да уради због тога, што је Турска нашла да јој иде у рачун да помоћу својих Арбанаса суровом силом осујети рад комисије.

Како је сад опет, баш ових дана, иста јевропска комисија изаслана у истој циљеви, то ће читаво овога листа јамачно занимати посао једнога одличног члана исте комисије, посао г. барона Н. Кауљбарса, који је изишао, како рекосмо, у „Руском Инвалиду“, и који ево овдје у цијелости доносимо:

„Иза читавог реда непрекидног трвења Црногорци су, напосљедку, заузели Уцињ. На ипак, било би врло прехитрено, да се из тога закључи, да је тим дјелом већ завршено и да су сегорућа питања, која су толико времена занимала дипломате, са свијем стигла. На против, при ближем познавању мјесних услова тога краја и онштег правца савремене турске политике тешко је претпоставити, да ће предаја Уциња повести к рјешењу самога дјела и к установљењу добрих односа међу Турцима, Арбанасима и Црногорцима.

Покрајина, с којом смо ми научили да ближе упознамо читаоце, лежи како је познато, између Скадарског језера и Јадранског мора. К сјеверозападу она се наслала на крајња окончана даламатинскијех крајева, на округ Спичански који је ту скоро приједињен Аустрији, и на Црмички округ, најбољи и најплоднији крај Црне Горе, који од старине припада тој кнежевини. На југоисток граничи ова покрајина на ријеку Бојану која се онуд дијелом вијуга, и по којој, кад има велику воду, могу да плове оредње талијанске лађе познате под именом „трабакули“. Иначе Бојана, имајући плитко и насуто корито и неправилан ток, није за плодвидбу.

Из реченога види се, да та покрајина, о којој је ријеч, прави сукоземни везу између мора и језера, и кад се у обзир узме ријека Бојана, онда је то од прилике као неко оредње подручје које се ослања на крајњи југ црногорске државе. То земљиште има ове размијере: у ширину од Грможура на Скадарском језеру па до св. Марије на Јадранском мору има око 15 километара; дуж ријеке Бојане, како иде корито њено, има 40 километара; дуж Скадарског језера око 35 километара; а дуж мореке обале, т. ј. од ушћа Бојане па до аустријске границе око 50 километара.

Високи кршић гробан, који се протеже од сјеверозапада на југоисток и коме

је највиши врх: гора Румија до 5000 стопа над морем; дијели ову покрајину на три дијела, који су међу собом по положају и топографским својствима различити. Због интереса, који имају у војеном одношењу, ја ћу казати неколико ријечи о сваком од њих.

1) Бреговити крај, дуж Скадарског језера, зове се Крајина. Ову крајину не ваља мијешати са оном на југу округа кучков, у долини ријеке Цијевне, која је тако важну улогу играла у преговорима те су претходили у цињском питању, када је била ријеч о уступци Плава и Гусиња. Крајина саставља сјеверозападни крај централног гребена и испуњена је планинама које се врло неправилно спуштају к обали, гдје се највише свршавају стрмим и кршним нагибом. На цијелом овом пространству нема не само ниједног пута него и ниједне правилне стазе, а за којеки подвоз оно је посве не приступно. Мало даље, према острву Горица Топ-Хала, познатом по неспрешним због њега дипломатским преговорима, лежи висока (до 800 стопа) долина Мартић. Од Мартића до града Скадра, дуж обале и уз само подножје гора, протеже се уска долина, која је нешто мало боље проходна по остата Крајина. Све ово земљиште страшно је испресјецано, при том су горе како на самој глави тако и при подножју голе, и тек равне височине и средњи дијелови горњих нагиба покривени су доста густим рашћем, понављајући коштане дивљим и буквом. У крајини, веома слабо насељеној, нема села изузимајући долину Мартића и долину која оду премо Згага и Шароке води Скадру.

На цијелом осталом пространству становници живе расијано, у одвојеним засељацима. Ближе к Црмници и Горици, у средњим њима сродно племе Мартић, а близу к Скадру Арбанаси.

Приступ у Крајину од Скадра ванредно је теготан. Ту може проћи само малим број пјешадије, који, идући из предјела арбанашких на висовима острва Горице Топ-Хала, иде у сукоб силној обрабеној позицији, коју сада имају Црногорци и која се упира лијевијим крилом на високу кршну планину Чачево, на самој обали језера, а десним на вис главна гребена Пет Убала, који се испиње у висину до 3000 стопа. Истина, ова позиција може се нападати са стране из топова са бродова на језеру, но оваквих бродова нема у Турака на језеру и једнога, изузимајући три пароброда: „Бојану“, „Бар“ и „Уцињ“, који премда су наоружани доста великим круповским топовима, ипак су тако запустели и гивили, да би једва могли издржати и дејство својих сопствених топова. Осим тога, неколико згодних метака са висова који доминирају обалом могли би да буду ванредно опасни за ове бродове. Све војне операције у крајини биле би савршено изоловане, јер је гребен, који везу источну половину дијела од западне, одвећ крут и мучно доступан, а на страни морској управо се осјеца стијеном стрменом.

2. Други дио је округ барек (Бар).

Он је то име добио од талијанске вароши Bari, која лежи на противположеној обали мора, дакле Anti-Bari, т. ј. према Бару. Овај крај пружа се југозападним нагибом централног гребена, над којим овдје царује лијепа и правилна вис Румија. Горњи гребен спушта се огромним пресекама к горњој тераси града Бара, а испод ове терасе долази друга доња тераса, која се стрмо сјече у дубину мора,

те могу лађе врло близу да пристану у обалу. Стрмени ове скоро су свуда до 400 стопа у висину, а има их и виших. Изузетак чини само барски пристан, који се налази на прешчаном првобрежју и заштићено је тек од јужних вјетрова оредњим скаластим цунтом: Вољујном, на којем се сада виде развалине бивше турске тврђаве, која је важну ролу играла за вријеме минулог рата. Барски пристан, откривен скоро свијем вјетровима и неопозбијењ од буре, представља згодну за усидрење постају само кад је угодно вријеме. Да се из њега учини порат, потребни су огромни капитал и велика новчана средства, којих Црна Гора још за дуго има није.

К сјеверу у Црмницу води мучни пут кроз провалу Суторман (3500 стопа), а сада се гради добар шосс од барског пристана к граду Бару, и даље кроз ову провалу до Вир-Пазара. Но градња овога новог пута само ће се онда моћи довршити, када на пошлетку у Црна Гора одаже од свога мучног положаја, у који ју је поставио берлински уговор. Други пут, дуж мора, води у Спач. На јужном крају овога дијела испиње се свјежа у потоће вријеме позната Можура Планина. Ово је кршни гребен, који потјече с мора од Круча па иде источнијем правцем десет врта до дубоке поточине Брделуша. Сјеверни нагиб Можуре, премда је кршевит, доста је положен; јужни се стрмо осјеца у море код Уциња, од којег га дијели још једна с њим паралелна но мање висока истог облика гребена. Кроз Можуру води само један пут из Уциња у Куњу, омањено село у подножју сјеверног нагиба Можуре, које су Црногорци још за вријеме рата освојили. Даље граници округ барек на Брделуш и на лавац од гора који састављају Врање Гвијездо (2000 ст.), Росадац (2000 ст.) и Липовиак (до 3000 ст.). Ове горе ванредно су кршине и голе и трудно доступне; заједно с горе именованим Брделушем и Можуром Планином оне представљају моћну ограду кад на наступ с југа тако и за наступ са сјевера. Особито је силан јужни фронт ове позиције, јер се те стране сјекује се ове горе тако оштро и стрмено да је савршено немогуће приступити им, а осим тога усамљена планина Катракол (св. Владимир), висока до 2000 стопа, источно од Врање Гвијезде, представља силни предњи цунат.

С крајином има барски округ додир преко провале Сутормана; право на исток преко дивљег централног гребена једва с муком прелазе поједини људи. На југ воде из овог округа три пута: један води из Куње преко Можуре у Уцињ, други из Куње кроз Брделуш у Катракол; трећи из околице Куњске преко мркојевићског моста у долину ријеке Мегуред и није по њој к Катраколу.

Од Катракола одваја се не велики но доста правилан пут на кладац Росадац и спушта се к изворима Мегуред, које праве три виса главног гребена: Липовиак (3000 ст.), Мрауредош (4000 ст.) и Лисин Врх (4000 ст.).

Барски округ насељен је доста густо племенита сроднијем Црногорцима; ту има, осим града Бара који је скоро савршено разорен у минулом рату, још велики број села; земља је лијепо обрађена и нарочито маслинама засељена. На јужном крају округа живи племе Мркојевићи, које је изјавило жељу да буде присједињено Црној Гори, због чега се у међународној конвенцији 1879 г. породила разногласност и рити, као што то чинимо с машином којом управљамо.

Иза дужег мицања наступи потреба, да се тијело одмори, и у томе одмору, што зависи од наше воље, одмарају се од чести и они прибори, који нијесу подложни тој вољи. У сну човјек и спорије дише и срце му спорије куца, па и пријева се спорије мичу. Пошљедица је тога, да је човјек мање врућ, јер и не би могао спавати, кад је сувише загријан.

Хоћемо ли да живот тече својим правилним ток, то ваља одмор да буде сразмјеран мицању. Као што је дуго сједење шкољиво здрављу, исто је тако и напорно мицање шкољиво: тијело треба онолико одмора, колико је утрућено радом. Али један се орган одмара потпуно у сну а то је мозак, и човјек је тада без свијести о томе, шта се збива око њега. Зарад те околности ваља добро да пазим гдје леже, да га не би за вријеме сна, док слабо осјећа, снашло какво зло. Истина су чула и у сну будна; човјек осјећа и мирише и кад спити, али то осјећање не долази потпуно до његове свијести, и бива све то слабије, што је сан дубљи. Кад га и пр. осјећање змије пробуди из сна тада је обично већ забео, а ко тврдо спити, тај се не буди лако ни кад зебе.

Човјек ваља дакле добро да пазим гдје леже и да удешава своју постељу тако, како би могао безбашно и спокојно спавати.

Питоми народи, особито у нашим промјенљивим временима, спавају обично потпуно — ноћни зрак најје пријатнији за здрављу, нарочито у

водили бескрајни преговори, који, као што обично бива, ушледе новог положаја ствари, никакав резултат нијесу имали.

3.) На пошлетку трећи дио чини округ уцињски, који, спрам другејих, представља доста равно и згодно за обрт земљишта, особито долином Бојане, гдје добива карактер праве равнице, а кад Бојана и језеро нарасте, онда се и топи највишим дијелом. К сјеверу издиже се централни гребен врло стрмом стијеном, без икаквих предбрежја, а сврхује се на обали Бојане од стране града Скадра висом Тарабаш (до 2000 ст.). Јужно од главног гребена, близу ушћа ријеке Бојане, издиже се на равници неколико омањих одијељених хумова, који чине врло јаку обраблену позицију, с фронтом к западу, десним крилом налањајући се на гору Тарабаш а лијевијим на ушће ријеке Бојане. Чисто равно земљиште пред фронтом те позиције, познато под именом Горица, даје могућност јакога топовског напада у великим растојањима, због чега је продирање у том правцу к Скадру ванредно мучно и на успјех могло би се рачунати само у том случају, ако би у свези нападајем пошло за руком да се отме и гора Тарабаш или да се пријеђе Бојана гдјегод ниже.

Даље, к југу, сјече се округ уцињски са запада на исток неколиким правилим гребенима, око 300—400 ст. високе, који за чудо падају у очи својим правилим линијама и правилном формом. Главни од тих гребена почиње у Брделуша и пружа се право к Бојани упирући јој у обалу, која се ту знатно сужава; за тим, у истом правцу и с истом правилношћу продужава се на лијевој обали ријеке, која га је очевидно некад прорила. Ти гребени, састављени од крча помијељана са пржином биће по свој прилици остаци старе глечерске формације. Међу тим гребенима прстеје Мегуред, правећи југозападно од Горице језеро Шаш. Даље к југу земљиште је по све равно и спушта се полагано прешчаному приморју мора, носећи још у средњим својој благино језеро Зогај.

Варош Уцињ лежи у дну осредњег живописног пристана, над којим се к западу и сјеверу стрмо издиже брски гребен а за њим још виша Можура Планина. Ови гребени међу собом праве продужену долину, која се завршује на обали морској у доста правилном пристану Вал-де-Ноче, гдје пароброди аустријског Лојда, ради предаје поште за Скадру, пристају. Овај пристан много је безбашнији од савршено откривене уцињске луке.

Сав је округ добро обраћен; народ се занима земљорадњом скоро на цијелом пространству, производећи руметин (кукуру), вино и ориз, а у околици Уциња преимунетвен обрађује се маслина. У Уцињу, као и у свијем приморским градовима, становништво је доста измијељано; у осталим дијеловима округа и доста скученијем селима живе Арбанаси-Анамалити.

(Свршиће се).

Политички преглед.

Из телеграма у данашњем броју овага листа саопштених видимо, да се једно од оних питања, које данас на истоку највећма гори, а то је питање грчко, са свога мјеста никако не помиче, но да се све већма заплеће, као што је било и с

предјелима, гдје влада грозница. У покривеним просторима још је сачуван од вјетра, росе, кише, што скупа могу да оштеће здравље, кад се човјек у сну често излаже њима. Неки људи спавају у сред љета у затвореним стајама, што опет није добро, почем је ваздух љети одвећ топао те прекида сан, а зарад своје рјеткоће лако се уквари од испарења нашега тијела. Спавати у склоници, застртним просторима, али не у затвореним, најздесније је за човјечије здравље.

Добар дио народа нашег, особито на селу, слабо пазим гдје ле да легне, а отуд долази голема штета за нас. Чељад кућна већном сипавају за себе постеље на земљи што није никако пробитачно здрављу. На земљи је вазда хладан и влажан ваздух, — ту је обично јача промаја с врата или с прозора, ту су различита испарења с патоса, особито ако је овај од набијене земље као што је по многим кућама наших селјака. Жене лежу на земљу, да би лакше дрмале колијевку своје одојчади крај себе, те се тако већина излаже назебу, који лако може да се прометне у болештине. А све и да се сачува од назеба, штета за здравље доћи ће отуд, што је на патосу ваздух више укварен од испарења но у вишим таванима будући је она пара што је издишето и испаравамо тежа од ваздуха и пада на патос, као оно вода што падне на дно суда, кад је успемо на зејтин. Знамо већ, да су та испарења отровна, па и ако нијесу толико да уморе човјека за једну ноћ, то га исто с временом слабе и примичу гробу. Од ове напасти човјек се мо

питањем црногорским. Велике силе еложиле су се у том, да то питање рјеше посредством суда јевропског и у то име заступници страних сила препоручили су порти да пристане на тај приједлог, но порта је то одбила, и ситуација је у том питању за данас код овог негативног резултата застала. Шта ће сада радити велике силе иза овог одбитка портиног? За приједлог јевропски односно судишта у питању грчком не може се рећи да је много примамљив, и кад га је порта одбила за цијело ће то бити право и самој Грчкој, јер и ова му се није Бог зна како веселила.

Докле се велике силе око порте труде да је на уступке приволе, докле се овет упуштају око Грчке да је задрже од пренагљених корака. Тако кажу за рускога заступника у Грчкој, Шишкина, да је грчком министру-председнику Комундуру давао савете и поуке о уздржљивости које се потпуно слажу с препорукама што их је грчка влада добила од кабинета немачког и француског. „Стандард“ доноси о томе опширна саопштења, те вели како је грчки министар благодарно руском заступнику на благовољењу руске владе, но уједно је изјавио да би Грчка радо хтјела знати гдје је граница стрпљењу које се од ње тражи? Како ће Грчка да послуша савете, који јој могу главе доћи, јер је претоварена и претерана ратнијем припрема? Ко ће да јемчи земљи, да ће се велике силе доцније показати готовије за испуњење тражбине њених него што су данас? Не би било лијепо, рече Комундур, једном маленом народу, који се три године дана храни лијевијим обећањима, сада тек ма чим замазати очи. Сада већ више није ништа поможемо лијевијим саветима, јер одлагањем причинава се сваки дан умножење финансијских тегоба које падају на земљу и земља се приводи к пропасти. Нема те владе која би се могла потхватити, да народу веже руке, кад је овај, охрабрен свечаним закључцима и симпатизијама Јевропе, сав свој новац и све што је имао уложио у ратни материјал, а тимем на жртву принио све изворе земљске за читав један вијек, да би постигао жељену циљ.

То је био одговор Комундур на представку дипломатске.

Друге опет стране „Колоњски Лист“, који стоји у интимним свезама са Бисмарком, јавља како је то свршена ствар, да се не ће Епир и Тесалија предати Грчкој, него да ће јој се у размијењу за то предати острво Кандија и то на исти начин, на који је цар аустријски предао Италији Млетке, т. ј. султан ће предати цару немачком Кандију а овај ће је одмах предати Грцима. Кажу да ће инструментирати ове предаје дојници из Цариграда немачки посланик Хацелд, који се сада одонуд враћа поставши државни секретар. Поред свег тога што су „Колоњски Новине“ лист важан, једва да ће бити што истина на овим вијестима.

У Францеској и у иностранству велику је грају правила прошле недеље ствар између Рошфора и Гамбете. Исиход сукоба између ове двојице познат је: Рошфор је изашао из борбе морално мртв, а Гамбета тријумфује над својим противником. Ствар је пак у овоме. Рошфор је одавна нападао на Гамбету својим познатим букачким начином и називао га свакојаким само не поштенним и честитим

же сачувати, кад лежи на постељи, која је уздигнута од патоса. Да богме не треба ни да је сувише висока, јер су горњи тавани ваздуха топији, те се и ту не попица добро, — доста је узвишених постеља за двије стоне од земље, па да сан буде спокојан и тијело сачувано од промаје и алог ваздуха.

Што је више простора у стаји гдје спавамо то је све боље, јер ту је све више чиста ваздуха. Обичај у нашем роду спавати по буцањима и по ђумезима, стаје нас доста жњота, али на то ми слабо пазимо. Из јутра је у таквих људи блиједо лице и буновна глава, — два знака да је крв отрована од укварена ваздуха, али то брзо мине кад изађу на чист ваздух и за то се зло слабо опажа. На срећу се они, што спавају у таквим рђавим стајама, већином баве обдан у отвореном зраку, те се тако дању поправају оно што се ноћу поквари; али кад настује зимњи дан и чељад се скоткају у затворене просторе, тада искрцавају болештине од сваке руке и већина издиже се у рђавом ваздуху гдје спавају.

Али што је најгрђе у нашем народном животу, и што хоћу понаособ да споменем, то је спавање наше чељад ван куће. То се дешава мал не цијеле године с изузетком онога времена, кад је земља покривена снјегом, а дешава се за то, што у кући нема потребне хране за марву.

Иза труднага аргатичког дана, кад земљодјелач наш дође под ноћ својој кући, ваља му поћи у поле „на пашу“. Од прве зоре на ногама, ваља под сам мрак још да гони своју уздицу мајку, и да

човјеком. Гамбета је то подносио и као мудар и вешт државник, имајући Рошфор у свом шпагу, чекао је на најбољу згоду када ће га ухватити. И дочекао је ту згоду, јер се приближују општи избори, а том приликом главног свог противника скинути с врата велика је добит. Повод томе лако је нашао Гамбета. Рошфор није отпријек свога добротвора Жолја до гроба, а то се узме за повод да му се лако замјери. Рошфор се на то одговоре својим бесомучним изазивачким начином, а Гамбетини људи опет иза тога подјесте га на неке ствари из прошлости на нека писма и тако шта. Рошфор као ван себе скочи у гњеву и позове Гамбету на дуел, по Гамбета мјесто да поје на дуел с револвером и мачем којим се човјеку само живот узима ступи на сриједу с писменима Рошфоровићем, помоћу којих му је узео више но што живот вреди: узео му част и поштење, јер из тих писма излази да се Рошфор одрицао у невољи својих начела и пријатеља и да је био неблагодаран својим доброторима.

Овим откривењем наравно да је са свјетом поражен Рошфор и више се о њему за дуго чути не ће, јер је политично и морално мртав.

Д о п и с и.

ОДЕСА, на светог Никољу. — Срамота је велика за нас одесе становнике «Славене» којих је број овдје подоста велики, а који се — особито Бокељи — рачунају још у народне пријатеље, шта више има их који су почастићени орденима јуначке Црне Горе — а да се не нађе кога, да вам се кад и кад јави у нашем једином — у Црној Гори листу; пак да прича браћи својој, што му и овдјења браћа Руси чине, како је и код њих, да ли све иде на боље, или можда, као што и у сваком газдинству и подухвату бива, некад се окрене и на горе, па се човјек опет нада, да ће му се на боље окренути; а бива и овдје доста замашнијих ствари, да би се имало што јављати, које би доста тамошњу браћу занимало.

Дакле кад се нико ученији и мудрији не нађе овдје од мене, то ето ћу вам ја јавити за сад врло пријатну вијест, а у будуће ако ми доуцетите, (драге воље. У.) јављаћу вам се чешће, па ма какве се вијести случиле, добре или зле, нећу тајити ни једне ни друге; ал' знадите и то, да што вам год каде јављао будем да ће то све не оборима истина бити, а тачкале се оне кога му драго, мени ће све исто бити; ни оца а нека мога рођена брата поштедјети нећу а и неправедно похвалити нећу.

Дакле у име Бога и светог данашњег Николе ево ме на сриједу са вијестима.

«Застава» је прије неког времена имала допис из Одесе у ком је саопштено, да овдјењим сликар (фотограф) г. Раул спрема за српске кнежевине «албум» народних типова Русије и балканског полуострва, које је он сам за више година свог путовања сабрао. Он је ово дана довршио један така «албум» који садржи у себи 175 слика, врло вјешто израђених и у црваској оштрици са натписом, златним словима, на руском језику «Наше Височанство Николи I. Кнезу Црногорском, данас, на Кнежев имендан, преко овдашњег политичког агента г. Кудрјавцева на Цетиње опремно;

гдје што далеко од куће, тражи гдје ће да је нахрани. Кад стигне на мјесто, кога се ставе «у пута», и ту ваља до пред зору да чупају што нађу, а газда им за то вријеме прилегне на ледину покривен само једном танком кабаницом. Велим прилегне, јер се не може рећи да спава, кад је испод њега тврда, хладна и влажна земља, а у њему страх, да не засни тврдо, јер би му могао когод отерати марву. — Кад је вријеме почивати, онда се утрђено, вруће тијело излаже студу, а уморена душа страху, — како може ту да буде чалог и чистотога здавља? Све да би утрђен и могао спавати, преза од страха за својом марвом, — својим храноцем, као што је зове; а да би ова и била сигурна на својој паши, не може спавати мирно на тврдој и хладној земљи. Ко ће такав живот моћи дуго да живи? Погледајмо на те «газде», а ту марву, па једно тешко моћи издржи, ко је од њих аднији, ко ли мршавији. Иза такве ноћи, какав може бити рад сјутрадан? Онакав, како га може да обави гладна марва и замућен човјек.

Колико је глава за рад овога обичаја клонуло у цвијету младости, — то нико није кадар да каже, јер то нико не биљежи; — кад се абуде «тако је морало да буде» или «тако је било суђено».

Погледајмо њемачке насељенике око нас па се тада упитајмо, мора ли тако да буде. У њих је газда и марва обноћ свак под својим кровом, као што ваља да буде, па какве су те газде, какава је та марва према њима? А сад да се упита-

препоручујући се, да ће ако тамошњој народној читаоници, гимназији или ученом друштву по вољи буде, и њима још један (да богме не у тако скупоцјеној оправи) послати. (Овдјења читаоница бине много благодарна г. Раулу на том дару. У.) Он вели: моја ће сва награда бити, ако се народ наш из тих слика у етнографском одношају користити може. Друге награде он ни од кога не тражи, ма да те ствари њега доста, како труда тако и новца коштају. Слике су величине: $\frac{1}{4}$ метра дужине и $\frac{3}{4}$ метра ширине.

Сада г. Раул спрема други така албум за Кнеза Милана а исто ће предложити у Београд: великој школи, читаоници или ученом друштву један така албум, на корист народа нашег.

Ову пријатну вијест не могах на ино, но се ријеших јавити вам о њој.

Мој први допис нека вам је поздравље за сретно примљено Уциње у жељи да јуначка Црна Гора, кад једном одушке себи нађе из кршевитих својих брда, поје у напријед по путу просвјете, трговине и умјетности, а тим ће дати шамар онјем силецијама, који једнако тврђаху, да тај народ није ни зашто друго створен, но за разбојаште. Влада се црногорска тако понашала у спору о Уцињу, да јој сваки човјекољубац капну скинути мора и поклонити се мудрости и издржљивости њеној и рећи јој: евала дична Црна Гора. До виђења.

А. Истинић.

III. НИКИТИЋ, 15. Децембра. (Долазак Књажев.) Овдје у четвртак прослава дан двојаким весељем: једно имендан престолонашљедника Данила, друго долазак Његовог Височанства Књаза. Ова вазда жељена посјета Господарева бјеше нам из неанада. Чусмо да је заволио у Острог и да ће овамо. Ми нијесмо у стању чинити чесове сјајне церемоније, али као свагда спреми смо и готови били срести свога ошћељубљеног Господара: са највећом радошћу и душевним осјећањима с племенитим усхићењем и најоданијом вјерношћу.

Наш премилу Господару кренуло се на по дне из Острога, а овдје стигао у 3 уре по подне. На крај поља срели су га управитељ града П. М. Накчевић с неколико коњаника. Учили су гајцама дочекали га на р. Мркошатицу. Грађани и што бјеше народа из села чекале на неколико мјеста изван града, заједно православни и мухамедовци. Дан красан а Господар красан и расположен; Књаз рјетко долази, жељан гледат красну околицу Нишанку, а народ жељан гледат свога предрагог Господара, е красна душевна хармонија.

Кад се Господар у пратњи помоћно од Кличева, загрмеше са града топови. Мало час зачу се љачко «ура, живо!» Затим су пјевали пјесму «Онама онама» — све до стана му. Господар идући пољем разговараше се о оним кривим шанима — борбе око заузећа овог града — и тако га та успомена гањаше све то на већу љубав овога знатног мјеста и свога сопственог добитка.

Како долазаше до које гомиле људи називаше им: «Помога в. Бог». А ови громогласно «ура, живо!», Господар често отпоздрављаше с капом у руци. Узгред се питаше са многим познатим људима: како ете? и за све распитиваше, допштајући свакоме руку да му целива.

мо, какве би биле наше газде, кад би живјели као они што живе?

Ево поља гдје може да се огледа ваљаност свештеника у учитеља! До школе је и до цркве, да упуте народ чинити оно што је пробитачно за њ и за његову кућу, а да га приволе оканити се обичаја, што га очевидно тару и море; тару га јер му не дају толико радити и приврједити, колико би могао, а мора га јер му на дају онолико почивала, колико му треба да се одржи здрав. Оно вријеме, што га утрпоши ходећи на пашу и с паше, гдје што је половина његова почивала, и кад би га умно употребити, довољно би било да заради онолико, колико му треба да набави марви храну код куће.

Кад узмемо сад с друге стране тешак живот наших сеоских жена, које се гдје што враћају с далеке наднице у саму ноћ својој кући, а ту их чека нађа или корито гдје што до повоћи, — то се не ће чудити, што су те жене далеко мање плодне, но њихове сусједкиње њемачке крви.

У кућама наших «компија» пуна кућа дјеце, у нашим пуна — корова; газда живи тамо питоми ратарски живот, у нас живи неки други, по готову ајдучки; њемачкој жени није тешка пуна путуња дјеце, јер јој почивало даје нову снагу, нашој су тешки и крајци, јер се дању труди а ноћу не почива, па кад у тако темерном животу опусте наше куће, тамо су већ одрасла два-три нова домаћина и стоје спремна, да је купе и напале. —

Треба ли примјера да докажемо, колико је истине у овим ријечма мојим, кад

У његовој пратњи је Његов таст мудри в. Петар Вукотић, од ађутаната г. г. Благо и Ђуро Петровићи, за тијем в. Анто Даковић, в. Милан Вуковић и т. д. Тога дана наша варошица бјеше опкићена српским тробојницама, а у вече освјетљена по цијелом мјесту. Цјевање и весеље трајало до по ноћи.

Сјутрадан у петак, Господар је шетао до амбара и посјетио школу. Са њима се разговарао као са синонима и свима сиромашнијим даровао новац за књиге школске.

Ово пак данас ишао је у лов у зечеве и шетао даље у подграђа.

Господар је лани 6. Савину дне долазио па сада. Ми бисмо жељели чешће да нас посјеђава и повише дана да стане. Но знамо да су га до сад спољне околности сметале, и једва да је мало дану од заузећа Уциња. Од сада се надамо да ће влада његова радити за унутрашњи напредак: да се граде путеви јужни и остале вароши да подижемо — што једва и чекамо.

Господар чујемо да ће одма се вратити за Цетиње да међу својом славном породицом Божић проведе. Ми му из душе и да се цијела срца жељимо: срећан пут и дуги живот с цијелим владајућим домом.

Домаће вијести.

Цетиње, 20. Децембра.

— У сриједу 17 ов. м. прослављен је на Цетињу и у цијелој Црној Гори најсвечанијим начином имендан Н. Свјетлости нашега Књаза-Нашљедника. Већ уочи тога дана пред вече почеле су се куће цетињске китити народним заставицама и осталијем украсима, а кад се почело смркати, свијеће уживене по свјетлостима цетињским почивајући од највиших кућа до најниже колибеце као и ватре уживене по околини главницама цетињским гонаху испред себе мрак, да свјетлосту својом даду изрази радости и весељу народном. До дубоко под ноћ свијет је врвио улицама посматрајући опште освјетљење и радујући се сјутрашњем дану. Сјутрадан прије подне било је свечано богослужење у оvd. св. обитељи, на којем је чинодјествовао високопреосвештени г. митрополит Иларион уз свештено сајдејство више оvd. свештеника, а присуствовали су: Њезино Височанство Књазиња са Њ. Св. Престолонашљедником и осталим свјетлим члановима узвишене династије, за тијем г. г. црногорски државни саветници и министри, чланови дипломатског тијела који се овдје налазе, чланови великога суда, виши и нижи чиновници црногорски, школска младеж обојег пола са наставницима и велик број побожних народа. Иза свршеног богослужења држано је благодарење, а иза овога, када се вшло у свијетли двор на честитања, опашан је са варошке табље 21 топ. У свијетлом двору примали су честитање Њезино Височанство Књазиња и свијетли Престолонашљедник. Најприје су ишли на честитање чланови дипломатског тијела, за тијем црногорски виши чиновници. Иза обједна играло је црногорско оро пред свијетлим двором и народ се много веселио до под саму ноћ. Његовој Свјетлости Престолонашљеднику сјутра у тај дан многи телеграми како из Црне Горе тако и са стране, свједочећи

Свако може живим словима да чита то иза своје куће!

— Тешко је отпочети «кад се нема» — рећи ће многи; тада ћу их запитати: од куда имају они други? Ево од куда. Они то привреде јачом снагом своје марве, јер кад наш «киридијаш» товари једно буре на своја кола, они товари по два. Четвртина од ове двоструке кирије довољна је, да се марви набави крај куће оно, што јој треба, па још претијече друга четвртина за нас. Кад марва обавља двоструки посао у једно исто вријеме, разумије се, да може заслужити доста и себи и нама.

У нашем народу нема тога рачуна; ми хоћемо, да марва кудучи само за нас и похарчимо све то више, што нам је више заслужила, а слабо се паштимо, да јој вратимо снагу, што је утрпошила за нас. Тако да богме пропада најприје марва; с њоме пропада наш народ и имање наше, а кад нема овога потоцега, тада је ред и на нас да пропаднемо. —

Унишито се једном само, да набавимо нашој телехој марви што јој треба за читаву годину, да би се могли одмарати ноћу и прикупијати снагу за унутрашњи рад. Тај трошак, што га учинио за нашу марву, уштеда је, и на крају године опазимо да цијело, колика је то уштеда за наш домазлак а корист за здравље наше и наших млађих.

(«Нар. Лијечник».)

о прелепотој љубави и оданости, коју вазда осјећају Црногорци према својем високом владатељу, ем дому као и према њежијем ограницима његовијем.

— Његово Височанство нађу љубљени Књази и Господар, који се већ од овог десетак дана бави у Циклићу и околини, надамо се да ће данас или сјутра стићи на Цетиње.

— Ађутант Н. В. г. Нико Матановић, који је лани заступао Црну Гору у међународној јевропској комисији за одређивање граница између Црне Горе и Турске, одређивање је од високе црногорске владе на исту дужност и пешао је тога ради већ у четвртак у Уцињ гдје ће се састати са осталијем члановима те комисије који су исти дап пошли из Дубровника.

— Вријеме је код нас још једнако благо и меко. Од снјега и леда нема још ни трага; на против од јуче су овладали јужни вјетрови, који нам донијеше кишу и још вишу температуру.

Књижевне вијести.

У тјечају прошле недеље стигле су нам на приказ ове књиге:

Овако ћеш твоју ћерку васпитати. Писма Елвире Зињани. С талијанског превела Петрослава Томановић. Издање књижаре Луке Јоцића и друга. У Новоме Саду. 1881. Цијена 12 новч. — Из ове књижице пуне једнога и здравог садржаја, коју топло препоручујемо свјема мајкама и наставницама српске младежи, видимо како је високом духом живјеља и сама преводитеља исте књижице и колики је са преране смрти њене постигао губитак њеног у животу друга а и књижевност српску којој је она срцем и душом одана била.

Путовање по Новој Србији. Писме Сретена Л. П. Издање Српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду. Свеска шеста. Цијена 20 новч.

— Књижара Браће Јовановића издаје позив на претплату на више разних нових дела, која заслужују особиту пажњу, а већ се сама собом довољно препоручују, као: Откривење земље, написао Јулије Верно; Пјесме Меда Пучића, познатог српског пјесника у Дубровнику. Осим тога издаје иста књижара књигу: «Отмјен Свијет», упуство како треба да се влада отмјен свијет у друштву.

ТЕЛЕГРАМИ „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“

ЦАРИГРАД, 16. Децембра. — Јуче заступници странијех сила усмено препоручили порти да пристане на приједлог да се питање грчко ријешити судом јевропским. Санд-паша обећао је да ће тај приједлог поднијети министарском вијећу, но у исто доба учинио је заступницима одбисно тога и своје примједбе.

ЦАРИГРАД, 19. Децембра. — Порта је расасала својим заступницима код иностранијех дворова околишцу, у којој изјављује да одбија приједлог одбисно рјешавања грчког питања путем суда јевропског.

Разне биљешке.

(† Сава Рајковић.) Чувени глумац српски, Сава Рајковић, члан српског народног позоришта, преставио се у Сомбору 5. Децембра ов. г. у 32 години свога живота. Покојни Сава Рајковић, будна отворена и немирна глава, (но је чувен још за свога Јаковања у Чешкој, гдје је у свјема тадашњим демонстрацијама против аустријске вијештине учествовао док га најпослије нијесу прогнали из Прага и из Чешке. Иза тога прогнанства вратио се у своју отаџбину, гдје се срцем и душом ода глумовању, те је као глумац радио у београдском, новосадском и загребачком позоришту, тако да је у тој струци, на пуно задовољство публике, далеко дотјерао био. Осим тога Сава је био врхун у ватреном родољубу, прогналац у сваком делу народном и човјекој не узмиче. Бог да му душу прости и вјчан му спомен међу нама!

На знање.

Због нагомиланих других послова не могу више водити моју овдашњу књижарску радњу која је посматрала под фирмом «књижара Ј. Павловића», но је преносим крјем ове године, по међусобном спогазumu и уговору, на овдашњег трговца Милоша Драгића, који ће је под фирмом «књижара Милоша Драгића» и под својом одговорношћу даље водити, а ја молим да се и њему у овој радњи оновјерљиво удјели кој и сам ја до сад по

